

การจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัย

Managing Contemporary Community Financial Organizations

อัสวาลักษณ์ ราชพลสิทธิ์¹

Atsawaluk Ratchapolsit

Received: January 20, 2026

Revised: March 22, 2026

Accepted: May 05, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายความหมาย ความเป็นมา และความสำคัญของกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน วิเคราะห์พัฒนาการขององค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทย และนำเสนอแนวทางการจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในยุคร่วมสมัยบทความนี้ใช้วิธีการทบทวนเอกสารและแนวคิดทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน การจัดการองค์กร และการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก โดยช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ลดการพึ่งพาเงินนอกระบบ และเสริมสร้างวินัยทางการเงินของสมาชิก พัฒนาการขององค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 4 ยุค ได้แก่ ยุคดั้งเดิม ยุคเริ่มจัดตั้งอย่างเป็นระบบยุคขยายตัวตามนโยบายรัฐ และยุคร่วมสมัยที่มุ่งเน้นความโปร่งใส ธรรมาภิบาล และความยั่งยืน การจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัยจึงควรให้ความสำคัญกับโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การบริหารการเงิน และบัญชีที่โปร่งใส การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนขององค์กรและชุมชนในระยะยาว

คำสำคัญ: การจัดการองค์กรการเงินชุมชน, เศรษฐกิจฐานราก, การมีส่วนร่วมของชุมชน, ความยั่งยืน

¹ โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์; Walailak University Demonstration School
Corresponding Author e-mail: Atsawaluk2020@gmail.com

Abstract

This academic article aims to explain the meaning, origins, and significance of community financial organizations, analyze their development in Thailand, and propose management approaches that respond to contemporary economic, social, and technological changes. The article reviews relevant literature and academic concepts related to community economies, organizational management, and sustainable development. Community financial organizations play an important role in strengthening grassroots economies by improving access to funding, reducing reliance on informal lending, and promoting financial discipline among members. Their development in Thailand can be divided into four periods: traditional community finance, initial formal establishment, expansion driven by government policies, and the contemporary period emphasizing transparency, good governance, and sustainability. Contemporary management should therefore prioritize clear organizational structures, leadership, member participation, transparent financial management and accounting, digital technology, and collaborative networks to strengthen organizations and communities and support their long-term sustainability.

Keywords: Community Financial Organization Management, Grassroots Economy, Community Participation, Sustainability

บทนำ

กลุ่มองค์กรการเงินชุมชนถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในสังคมไทย โดยมีบทบาทเป็นแหล่งเงินออม แหล่งเงินทุน และเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรทางการเงินของประชาชนในระดับท้องถิ่น องค์กรการเงินชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้าน และสหกรณ์ชุมชน ได้ทำหน้าที่สนับสนุนการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพาเงินนอกระบบ และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่สมาชิกและชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง (อนุก นาคะบุตร, 2556; สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2561) อย่างไรก็ตาม บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคร่วมสมัย ได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน ทั้งในด้านโครงสร้างการบริหาร การจัดการ

ทางการเงิน ความโปร่งใส และความยั่งยืนขององค์กร ปัญหาที่พบได้บ่อย ได้แก่ ข้อจำกัดด้านศักยภาพของคณะกรรมการ การขาดระบบบัญชีและการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการปรับตัวต่อเทคโนโลยีดิจิทัลที่ยังไม่ทั่วถึง (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2562) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการองค์กรการเงินชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

แนวคิดการจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัยจึงมุ่งเน้นการผสมผสานระหว่างแนวคิดการจัดการสมัยใหม่กับบริบทและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับการจัดการเชิงระบบ การมีส่วนร่วมของสมาชิก หลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อชุมชน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสถาบันชุมชนควบคู่กัน (United Nations, 2015; ประเวศ วะสี, 2559) นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมทางการเงินยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กรการเงินชุมชน ทั้งในด้านการจัดเก็บข้อมูล การทำบัญชี การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งสามารถช่วยลดต้นทุน เพิ่มความโปร่งใส และเสริมสร้างความน่าเชื่อถือขององค์กรในระยะยาว (OECD, 2018; ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2563)

ดังนั้น บทความวิชาการเรื่อง “การจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัย” จึงมีความสำคัญในการนำเสนอแนวคิด ความหมาย พัฒนาการ และแนวทางการจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนในบริบทปัจจุบัน เพื่อเป็นฐานความรู้สำหรับนักวิชาการ นักพัฒนา และผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ตลอดจนเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้แก่เศรษฐกิจชุมชนและสังคมไทยในระยะยาว

ความหมาย ความเป็นมา และความสำคัญของกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน

ความหมายของกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน

กลุ่มองค์กรการเงินชุมชน หมายถึง การรวมตัวของประชาชนในชุมชนเพื่อจัดตั้งองค์กรหรือกลไกทางการเงินที่ดำเนินงานบนพื้นฐานของการออม การให้กู้ยืม และการจัดสรรทรัพยากรทางการเงินเพื่อประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก โดยมีเป้าหมายหลักในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดการพึ่งพาแหล่งเงินทุนนอกระบบ และส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในระดับชุมชน (อนุกะบุตร, 2556) องค์กรการเงินชุมชนมีลักษณะสำคัญคือการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม สมาชิกมี

บทบาททั้งในฐานะผู้ถือหุ้น ผู้ให้บริการ และผู้กำหนดทิศทางขององค์กร ซึ่งแตกต่างจากสถาบันการเงินกระแสหลักที่เน้นการดำเนินงานเชิงพาณิชย์เป็นหลัก (ประเวศ วะสี, 2559)

ความเป็นมาของกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน

ความเป็นมาของกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทยมีรากฐานจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชุมชนไทยในอดีต ซึ่งปรากฏในรูปแบบการลงแขก การออมร่วม และการกู้ยืมกันเองบนพื้นฐานของความไว้วางใจและความสัมพันธ์ทางสังคม (อนุก นาตะบุตร, 2556) ต่อมา เมื่อสังคมไทยเริ่มเข้าสู่กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ รัฐและหน่วยงานพัฒนาได้เข้ามาส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ และองค์กรการเงินชุมชนในรูปแบบที่เป็นระบบมากขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแหล่งทุนของประชาชนในชนบท (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2540) หลังวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 บทบาทขององค์กรการเงินชุมชนยิ่งทวีความสำคัญ โดยรัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและการกระจายแหล่งเงินทุนสู่ชุมชน ส่งผลให้องค์กรการเงินชุมชนขยายตัวอย่างกว้างขวางและมีบทบาทเชิงนโยบายมากขึ้น (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2560)

ความสำคัญของกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน

ความสำคัญของกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนอยู่ที่การเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก โดยช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เป็นธรรมและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน องค์กรการเงินชุมชนช่วยลดการพึ่งพาเงินกู้ยืมจากระบบ ซึ่งมักก่อให้เกิดภาระหนี้สินและความเปราะบางทางเศรษฐกิจของครัวเรือน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2561) นอกจากนี้ องค์กรการเงินชุมชนยังมีบทบาทในการเสริมสร้างวินัยทางการเงิน การออม และการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทุนทางสังคม ความไว้วางใจ และความร่วมมือภายในชุมชน (Putnam, 2000) ในมิติการพัฒนาอย่างยั่งยืน องค์กรการเงินชุมชนถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาคน โดยสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง มีความเข้มแข็ง และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว (United Nations, 2015)

โดยสรุป กลุ่มองค์กรการเงินชุมชนคือการรวมตัวของประชาชนในชุมชนเพื่อบริหารจัดการการออมและเงินทุนร่วมกัน โดยมุ่งเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและลดการพึ่งพาเงินทุนจากระบบ องค์กรดังกล่าวมีรากฐานมาจากการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบดั้งเดิม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ และกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งพัฒนามาอย่างต่อเนื่องตามบริบทสังคมและนโยบายรัฐ ความสำคัญขององค์กรการเงินชุมชนอยู่ที่การเป็นกลไกเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก

ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง และพัฒนาศักยภาพของสมาชิก องค์การการเงินชุมชนยังช่วยสร้างวินัยทางการเงินและทุนทางสังคมผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้ องค์การดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับชุมชนและสังคมโดยรวม

พัฒนาการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทย

พัฒนาการของกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และนโยบายการพัฒนาของรัฐ โดยทั่วไปสามารถแบ่งออกเป็น 4 ยุคสำคัญ ดังนี้

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์พัฒนาการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทย

ช่วงเวลา	ยุคสมัย	รูปแบบการจัดการ	ปัจจัยเงื่อนไข	ความสำเร็จ	ปัญหา/จุดอ่อน	กรณีศึกษา
(ก่อน พ.ศ. 2500)	ยุคดั้งเดิม : การช่วยเหลือกันแบบไม่เป็นทางการ	- ลงแขก - ออมร่วม - กู้ยืมกันเอง - ไม่มีโครงสร้างชัดเจน	- สังคมเกษตรกรรม - เครือญาติแน่นแฟ้น - วัฒนธรรมเอื้อเพื่อ - เงินสดมีบทบาทน้อย	- ทุนทางสังคมสูง - ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ - ความสัมพันธ์เข้มแข็ง	- ไม่มีระบบบัญชี - ไม่รองรับธุรกรรมใหญ่ - ขึ้นกับความสัมพันธ์ส่วนบุคคล	ภาคเหนือ: กลุ่มลงแขก บ้านแม่กำปอง หมู่ 3 ต.ห้วยแก้ว อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ภาคกลาง: กลุ่มช่วยเหลือชุมชน บ้านคลองบางปลากด หมู่ 2 ต.บางปลากด อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ ภาคอีสาน: กลุ่มเอื้อเพื่อชุมชน บ้านโนนกกอก หมู่ 5 ต.เขื่อน้ำ อ.บ้านฝาง จ.อุดรธานี ภาคใต้: กลุ่มช่วยเหลือชุมชนสวนยาง บ้านควนเงิน หมู่ 4 ต.ควนเงิน อ.งขลา จ.พัทลุง
(พ.ศ. 2500–2539)	ยุคเริ่มจัดตั้งอย่างเป็นระบบ	- กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต - สหกรณ์	- นโยบายรัฐพัฒนาชนบท - การส่งเสริมสหกรณ์	- มีระบบบริหารพื้นฐาน - ลดหนี้้นอกระบบ	- ศักยภาพผู้นำจำกัด - ระบบบัญชีไม่เข้มแข็ง - พึ่งพารัฐสูง	ภาคเหนือ: กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านสันปูเลย หมู่ 7 ต.สันปูเลย อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

ช่วงเวลา	ยุคสมัย	รูปแบบการจัดการ	ปัจจัยเงื่อนไข	ความสำเร็จ	ปัญหา/จุดอ่อน	กรณีศึกษา
		- มีคณะกรรมการ	- การขาดแคลนแหล่งทุน	- เพิ่มการเข้าถึงแหล่งทุน		ภาคกลาง: สหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด ต.บ้านลาด อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี ภาคอีสาน: กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหนองสรวง หมู่ 6 ต.หนองสรวง อ.หนองกุงศรี จ.กาฬสินธุ์ ภาคใต้: สหกรณ์การเกษตรปากพะยูน จำกัด ต.ปากพะยูน อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง
(พ.ศ. 2540–2553)	ยุคขยายตัวตามนโยบายรัฐและเศรษฐกิจฐานราก	- กองทุนหมู่บ้าน - กลุ่มเครดิตยูเนียน - เครือข่ายองค์กรการเงิน	- วิฤตเศรษฐกิจ 2540 - นโยบายเศรษฐกิจฐานราก - การสนับสนุนงบประมาณรัฐ	- เข้าถึงทุนกว้างขวาง - เกิดองค์กรจำนวนมาก - เสริมเศรษฐกิจชุมชน	- บริหารไม่โปร่งใสบางแห่ง - หนี้เสียสูง - ขาดธรรมาภิบาล	ภาคเหนือ: กองทุนหมู่บ้าน บ้านทุ่งยาว หมู่ 1 ต.ทุ่งยาว อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน ภาคกลาง: กองทุนหมู่บ้าน บ้านบางระกำ หมู่ 3 ต.บางระกำ อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก ภาคอีสาน: กองทุนหมู่บ้าน บ้านหนองบัวดีหมี หมู่ 8 ต.หนองบัว อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด ภาคใต้: กองทุนหมู่บ้าน บ้านควนขนุน หมู่ 2 ต.ควนขนุน อ.ควนขนุน จ.พัทลุง
(พ.ศ. 2554–ปัจจุบัน)	ยุครวมสมัยและการปรับตัวสู่ความยั่งยืน	- ระบบบัญชีมาตรฐาน - ธรรมาภิบาล - ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล - สร้างเครือข่าย	- โลกาภิวัตน์/ดิจิทัล - นโยบายความโปร่งใส	- โปร่งใสตรวจสอบได้ - บริหารมีประสิทธิภาพ - เชื่อมโยงเครือข่าย	- ความเหลื่อมล้ำดิจิทัล - ทักษะบุคลากรไม่เท่ากัน	ภาคเหนือ: เครือข่ายการเงินชุมชนบ้านป่าดุ่ม หมู่ 5 ต.ป่าดุ่ม อ.พริ้ว จ.เชียงใหม่ ภาคกลาง: กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคลองโยง หมู่ 1 ต.

ช่วงเวลา	ยุคสมัย	รูปแบบการจัดการ	ปัจจัยเงื่อนไข	ความสำเร็จ	ปัญหา/จุดอ่อน	กรณีศึกษา
			- การแข่งขันทางเศรษฐกิจ		- การปรับตัวเข้าในบางพื้นที่	คลองโยง อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ภาคอีสาน: เครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนบ้านหนองแวง หมู่ 9 ต.หนองแวง อ.เมือง จ.ขอนแก่น ภาคใต้: กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนบ้านทะเลน้อย หมู่ 3 ต.พนาสูง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง

ยุคดั้งเดิม : การช่วยเหลือกันแบบไม่เป็นทางการ (ก่อน พ.ศ. 2500)

การจัดการด้านการเงินของชุมชนไทยในยุคดั้งเดิมเป็นลักษณะไม่เป็นทางการ โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางสังคม ความเอื้ออาทร และความไว้วางใจเป็นกลไกหลัก รูปแบบสำคัญ ได้แก่ การลงแขก การออมร่วม และการกั๊ยืมกันเองโดยไม่คิดดอกเบี้ยหรือคิดในอัตราต่ำ ซึ่งสะท้อนวิถีสังคมเกษตรกรรมที่มีเครือญาติแน่นแฟ้นและวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูล (อนเนก นาคะบุตร, 2556) ภายใต้บริบทที่เงินสดยังมีบทบาทจำกัด บรรทัดฐานทางสังคมจึงทำหน้าที่แทนกฎหมายและสัญญาทำให้เกิดความร่วมมือสูงและต้นทุนธุรกรรมต่ำ (Putnam, 2000) ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด “เศรษฐกิจศีลธรรม” ที่เน้นความเป็นธรรมและการอยู่รอดร่วมกัน ผลจากระบบนี้ทำให้ชุมชนมีทุนทางสังคมสูง สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนในระยะต่อมา (ประเวศ วะสี, 2559) อย่างไรก็ตาม การไม่มีโครงสร้างองค์กรและระบบบัญชีที่ชัดเจน ทำให้ไม่สามารถรองรับธุรกรรมขนาดใหญ่หรือซับซ้อนได้ และยังขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเป็นสำคัญ ซึ่งอาจก่อให้เกิดข้อจำกัดด้านความเป็นธรรม (Uphoff, 1986) เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบ พบว่า รูปแบบการจัดการเน้นการช่วยเหลือกัน ปัจจัยเงื่อนไขคือสังคมเกษตรและเครือญาติ ความสำเร็จคือความเข้มแข็งของชุมชน ขณะที่จุดอ่อนคือการขาดระบบบริหารจัดการที่เป็นทางการ โดยมีกรณีศึกษาในแต่ละภูมิภาค เช่น บ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ บ้านคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ บ้านโนนกกอก จังหวัดอุดรธานี และบ้านควนเงิน จังหวัดพัทลุง ซึ่งสะท้อนความหลากหลายภายใต้แก่นร่วมคือ “ความไว้วางใจ” ของชุมชน

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบพัฒนาการองค์กรการเงินชุมชน ยุคดั้งเดิม (ก่อน พ.ศ. 2500)

ประเด็น	ภาคเหนือ	ภาคกลาง	ภาคอีสาน	ภาคใต้
ลักษณะพื้นที่	ภูเขา ขนบท	ลุ่มน้ำ กึ่งเมือง	ที่ราบสูง แห้งแล้ง	สวนยาง/เกษตร
รูปแบบการช่วยเหลือ	ลงแขก	เอื้อเพื่อ/ทรัพยากร	เอื้อเพื่อสูง	ช่วยเหลือในอาชีพ
เศรษฐกิจ	ยังชีพ	กึ่งยังชีพ	ยังชีพ	เกษตรเชิงพาณิชย์
ปัจจัยขับเคลื่อน	เครือญาติ	ชุมชน	วัฒนธรรม	อาชีพ
จุดเด่น	ความร่วมมือสูง	ปรับตัวดี	ทุนสังคมสูงมาก	เครือข่ายอาชีพ
ข้อจำกัด	ขยายยาก	พึ่งเงินสด	ทรัพยากรจำกัด	ราคาสินค้าผันผวน
แกนระบบ	ความไว้วางใจ	ความยืดหยุ่น	น้ำใจ	อาชีพ

ยุคเริ่มจัดตั้งอย่างเป็นระบบ (พ.ศ. 2500–2539)

ยุคนี้เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากการจัดการแบบไม่เป็นทางการไปสู่การจัดตั้งองค์กรการเงินชุมชนอย่างเป็นระบบ ภายใต้นโยบายการพัฒนาชนบทและการส่งเสริมสหกรณ์ของรัฐ ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สหกรณ์การเกษตร และองค์กรการเงินชุมชนในหลายพื้นที่ของประเทศ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2540) รูปแบบการจัดการในยุคนี้เริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น โดยมีการกำหนดโครงสร้างองค์กร คณะกรรมการ กติกาการดำเนินงาน และระบบบัญชีขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในด้านความรู้และงบประมาณ (อเนก นาคะบุตร, 2556) ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาในยุคนี้ ได้แก่ นโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาชนบท การส่งเสริมระบบสหกรณ์ และปัญหาการขาดแคลนแหล่งทุนของประชาชนในชนบท ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อจัดการทางการเงินร่วมกัน (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2540) ความสำเร็จของยุคนี้คือการช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ลดการพึ่งพาเงินกู้ยืมในระบบ และเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน (อเนก นาคะบุตร, 2556) อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านศักยภาพของผู้นำ ระบบบัญชีที่ยังไม่เข้มแข็ง และการพึ่งพาภาครัฐในระดับสูง (Uphoff, 1986) ตัวอย่างองค์กรที่ประสบความสำเร็จในแต่ละภูมิภาค ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสันปูเลย จังหวัดเชียงใหม่ สหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหนองสรวง จังหวัดกาฬสินธุ์ และสหกรณ์การเกษตรปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนที่เริ่มมีโครงสร้างและบทบาทต่อเศรษฐกิจฐานรากอย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบพัฒนาการองค์กรการเงินชุมชน ยุคเริ่มจัดตั้ง (พ.ศ. 2500–2539)

ประเด็น	ภาคเหนือ	ภาคกลาง	ภาคอีสาน	ภาคใต้
ลักษณะพื้นที่	ชนบทพัฒนา	เกษตรพัฒนา	ชนบท	เกษตร/ประมง
รูปแบบการช่วยเหลือ	ออมทรัพย์	สหกรณ์	ออมทรัพย์	สหกรณ์
เศรษฐกิจ	กึ่งยังชีพ	เชิงพาณิชย์	กึ่งยังชีพ	ผสม
ปัจจัยขับเคลื่อน	นโยบายรัฐ	รัฐ/ตลาด	รัฐ	รัฐ
จุดเด่น	มีระบบ	บริหารจัดการ	ลดหนี้	รวมกลุ่มอาชีพ
ข้อจำกัด	ผู้นำจำกัด	พึ่งรัฐ	ระบบอ่อน	การจัดการยังไม่เข้ม
แกนระบบ	องค์กร	องค์กร	องค์กร	องค์กร

ยุคขยายตัวตามนโยบายรัฐและเศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ. 2540–2553)

ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก และกระจายแหล่งเงินทุนสู่ชุมชนอย่างจริงจัง ส่งผลให้เกิดการขยายตัวขององค์กรการเงินชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มเครดิตยูเนียน และเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชน โดยมีการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2560) ปัจจัยสำคัญของยุคนี้ ได้แก่ ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ นโยบายเศรษฐกิจฐานราก และความจำเป็นในการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุนของประชาชน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้อย่างกว้างขวาง เกิดองค์กรการเงินชุมชนจำนวนมาก และมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน อย่างไรก็ตาม การขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้บางองค์กรประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการ ขาดความโปร่งใส มีหนี้เสียในระดับสูง และขาดหลักธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2561) ตัวอย่างองค์กรที่ประสบความสำเร็จในแต่ละภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ กองทุนหมู่บ้านบ้านทุ่งยาว จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภาคกลาง กองทุนหมู่บ้านบ้านบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ภาคตะวันออกออกเฉียงเหนือ กองทุนหมู่บ้านบ้านหนองบัวดีหมี จังหวัดร้อยเอ็ด และภาคใต้ กองทุนหมู่บ้านบ้านควนขนุน จังหวัดพัทลุง ซึ่งสะท้อนการขยายตัวขององค์กรการเงินชุมชนในระดับพื้นที่ทั่วประเทศภายใต้นโยบายของรัฐอย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบพัฒนาการองค์กรการเงินชุมชน ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2540–2553)

ประเด็น	ภาคเหนือ	ภาคกลาง	ภาคอีสาน	ภาคใต้
ลักษณะพื้นที่	ห่างไกล	ชุมชนใหญ่	ชุมชนใหญ่	ชุมชนเกษตร
รูปแบบการช่วยเหลือ	กองทุนหมู่บ้าน	กองทุนหมู่บ้าน	กองทุนหมู่บ้าน	กองทุนหมู่บ้าน
เศรษฐกิจ	ฐานราก	ฐานราก	ฐานราก	ฐานราก

ประเด็น	ภาคเหนือ	ภาคกลาง	ภาคอีสาน	ภาคใต้
ปัจจัยขับเคลื่อน	งบรัฐ	วิกฤตเศรษฐกิจ	นโยบายรัฐ	นโยบายรัฐ
จุดเด่น	เข้าถึงทุน	เงินหมุนเวียนสูง	กระจายทุน	เข้าถึงทุนเร็ว
ข้อจำกัด	บริหารจำกัด	หนี้เสีย	ความเสี่ยงสูง	โปร่งใสไม่ทั่วถึง
แกนระบบ	นโยบายรัฐ	นโยบายรัฐ	นโยบายรัฐ	นโยบายรัฐ

ยุคร่วมสมัยและการปรับตัวสู่ความยั่งยืน (พ.ศ. 2554–ปัจจุบัน)

ยุคร่วมสมัยเป็นช่วงที่องค์กรการเงินชุมชนต้องปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี โดยรูปแบบการจัดการมุ่งเน้นการใช้ระบบบัญชีมาตรฐาน การยึดหลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของสมาชิก ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เช่น ระบบบัญชีดิจิทัล ฐานข้อมูลสมาชิก และการสื่อสารออนไลน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือขององค์กร (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2561) ปัจจัยสำคัญของยุคนี้ ได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัล นโยบายด้านความโปร่งใส และการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือองค์กรการเงินชุมชนมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนในระยะยาว (OECD, 2018; United Nations, 2015) อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัด เช่น ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ทักษะของบุคลากรที่ไม่เท่ากัน และการปรับตัวที่ล่าช้าในบางพื้นที่ ตัวอย่างองค์กรที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ภาคเหนือ เครือข่ายการเงินชุมชนบ้านป่าดุ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ภาคกลาง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคลองโยง จังหวัดนครปฐม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนบ้านหนองแวง จังหวัดขอนแก่น และภาคใต้ กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนบ้านทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง ซึ่งสะท้อนการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนในยุคปัจจุบัน

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบพัฒนาการองค์กรการเงินชุมชน ยุคร่วมสมัย (พ.ศ. 2554–ปัจจุบัน)

ประเด็น	ภาคเหนือ	ภาคกลาง	ภาคอีสาน	ภาคใต้
ลักษณะพื้นที่	เครือข่ายชุมชน	เชื่อมโยงเมือง	เครือข่าย	ทรัพยากร/ชุมชนน้ำ
รูปแบบการช่วยเหลือ	ดิจิทัล/เครือข่าย	ออมทรัพย์พัฒนา	เครือข่าย	ออมทรัพย์
เศรษฐกิจ	ผสม/ท่องเที่ยว	ผสม/ตลาด	ผสม	ผสม
ปัจจัยขับเคลื่อน	เทคโนโลยี	การแข่งขัน	เครือข่าย	สิ่งแวดล้อม
จุดเด่น	บริหารดี	ประสิทธิภาพสูง	รวมกลุ่มเข้มแข็ง	ยั่งยืน

ประเด็น	ภาคเหนือ	ภาคกลาง	ภาคอีสาน	ภาคใต้
ข้อจำกัด	ช่องว่างดิจิทัล	แข่งขันสูง	ทักษะไม่เท่ากัน	ปรับตัวช้า
แกนระบบ	ธรรมาภิบาล+ดิจิทัล	ประสิทธิภาพ	เครือข่าย	ความยั่งยืน

การจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัย

การจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัยเป็นการผสมผสานแนวคิดสำคัญ 4 มิติหลัก ได้แก่ แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) แนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) แนวคิดการจัดการสมัยใหม่ (Modern Management) แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) และ แนวคิดดิจิทัลและนวัตกรรมทางการเงิน (Digital & Financial Innovation) โดยเป็นกระบวนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่มุ่งผสมผสานแนวคิดการจัดการสมัยใหม่เข้ากับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ความโปร่งใส และความยั่งยืนขององค์กรการเงินชุมชน การจัดการในลักษณะดังกล่าวนี้ได้มุ่งเน้นเพียงประสิทธิภาพทางการเงินเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงการพัฒนาศักยภาพคน ระบบองค์กร และความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชน (อนุก นาตะบุตร, 2556; ประเวศ วะสี, 2559) ดังนี้

โครงสร้างองค์กรและระบบการบริหารจัดการ

โครงสร้างองค์กรถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัย โดยจำเป็นต้องมีการกำหนดโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน ครอบคลุมบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ ฝ่ายจัดการ และสมาชิกอย่างเป็นระบบ โครงสร้างที่เหมาะสมช่วยให้การตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย และการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตรวจสอบได้ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2561) ในบริบทขององค์กรการเงินชุมชน โครงสร้างการบริหารต้องคำนึงถึงการกระจายอำนาจและการถ่วงดุลอำนาจระหว่างคณะกรรมการและสมาชิก เพื่อป้องกันการรวมศูนย์อำนาจและลดความเสี่ยงด้านธรรมาภิบาล การเปิดโอกาสให้สมาชิกมีบทบาทในการกำหนดทิศทางและติดตามการดำเนินงานขององค์กรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการร่วมสมัย (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2560)

ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมของสมาชิก

ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยเชิงคุณภาพที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของการจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัย ผู้นำและคณะกรรมการจำเป็นต้องมีความรู้ ความซื่อสัตย์ และความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกระบวนการตัดสินใจ การวางแผน และการตรวจสอบการดำเนินงาน (Putnam, 2000) การมีส่วนร่วมของ

สมาชิกไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเป็นผู้ใช้บริการทางการเงิน แต่ครอบคลุมถึงการร่วมกำหนดกติกา การแสดงความคิดเห็น และการตรวจสอบการบริหารจัดการ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเป็นเจ้าของร่วม ความไว้วางใจ และทุนทางสังคมภายในองค์กร อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเข้มแข็งและความยั่งยืน ขององค์กรการเงินชุมชน (อเนก นาคะบุตร, 2556; ประเวศ วะสี, 2559)

การบริหารการเงิน การบัญชี และความโปร่งใส

การบริหารการเงินและบัญชีเป็นแกนหลักของการจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วม สมัย องค์กรจำเป็นต้องมีระบบการจัดทำบัญชีที่ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อ สร้างความน่าเชื่อถือและลดความเสี่ยงทางการเงิน ระบบบัญชีที่มีมาตรฐานและกลไกการตรวจสอบ ภายในที่เข้มแข็งช่วยลดโอกาสในการทุจริต และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สมาชิกและผู้มีส่วนได้ส่วน เสีย (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2562) นอกจากนี้ การจัดการความเสี่ยงทางการเงิน เช่น การ กำหนดหลักเกณฑ์การให้กู้ยืม การติดตามหนี้ค้างชำระ และการจัดสรรเงินสำรองอย่างเหมาะสม ยัง เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้องค์กรการเงินชุมชนสามารถรับมือกับความไม่แน่นอนทาง เศรษฐกิจและดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในระยะยาว (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2561)

เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมทางการเงิน

ในบริบทของสังคมร่วมสมัย การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมทางการเงิน เป็นมิติสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพการจัดการองค์กรการเงินชุมชน การนำระบบฐานข้อมูล สมาชิก ระบบบัญชีดิจิทัล และการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มาใช้ ช่วยให้การบริหารจัดการมี ความรวดเร็ว ถูกต้อง และโปร่งใสมากยิ่งขึ้น (OECD, 2018) อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้ ต้องคำนึงถึงความพร้อมของสมาชิกและบริบทของชุมชน เพื่อหลีกเลี่ยงการสร้างช่องว่างทางดิจิทัล และควรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง (ธนาคารเพื่อ การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2563)

เครือข่ายความร่วมมือและความยั่งยืนขององค์กร

การจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัยไม่สามารถดำเนินการได้อย่างโดดเดี่ยว การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการเงิน และภาค ประชาสังคม เป็นมิติสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพและความยั่งยืนขององค์กร เครือข่ายดังกล่าว เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความรู้ การพัฒนาศักยภาพผู้นำ และการเข้าถึงทรัพยากรสนับสนุนจาก ภายนอก (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2561) การเชื่อมโยงเครือข่ายยังช่วยให้องค์กรการเงินชุมชน สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และมีบทบาทเชิงรุกในการพัฒนา

เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับสากล (United Nations, 2015)

โดยสรุปกล่าวได้ว่าการจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัยมุ่งผสมผสานแนวคิดการจัดการสมัยใหม่เข้ากับบริบทและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม การบริหารจัดการให้ความสำคัญกับโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน ภาวะผู้นำ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการบริหารการเงินและบัญชีที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมทางการเงินมาประยุกต์ใช้ช่วยเพิ่มความคล่องตัวและความน่าเชื่อถือขององค์กร นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

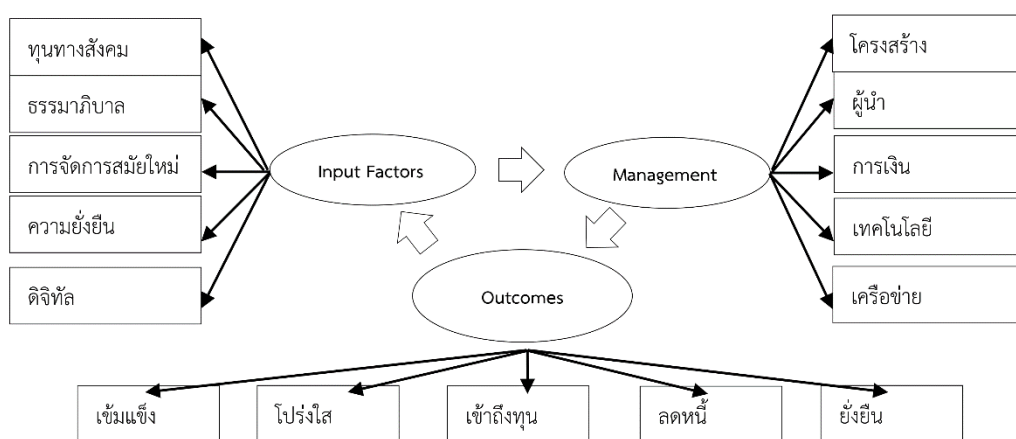
บทสรุป

การจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัยเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจฐานรากของประเทศ องค์กรการเงินชุมชนมีบทบาทในการสนับสนุนการออม การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และการจัดสรรทรัพยากรทางการเงินอย่างเป็นธรรมในระดับชุมชน พัฒนาการขององค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวจากรูปแบบการช่วยเหลือแบบดั้งเดิมไปสู่การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและทันสมัย การจัดการร่วมสมัยจึงต้องให้ความสำคัญกับโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน ภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง และการมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการบริหารการเงินและบัญชีที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมทางการเงินยังช่วยเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการและการเข้าถึงข้อมูลของสมาชิก การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ องค์กรภายนอก และภาคประชาสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนขององค์กร ในภาพรวม การจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัยไม่เพียงส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

บทความนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัยในเชิงบูรณาการ โดยชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จขององค์กรการเงินชุมชนมิได้ขึ้นอยู่กับมิติทางการเงินเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องอาศัยการจัดการองค์กรที่มีโครงสร้างชัดเจน ภาวะผู้นำที่โปร่งใส และการมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างเข้มแข็ง องค์ความรู้สำคัญที่ได้คือความเข้าใจในพัฒนาการขององค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทย ซึ่งสะท้อนการปรับตัวตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และนโยบาย

ของรัฐ นอกจากนี้ ยังได้เรียนรู้บทบาทของระบบบัญชีที่มีมาตรฐาน การบริหารความเสี่ยง และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการ องค์ความรู้อีกประการหนึ่งคือ ความสำคัญของเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพและความยั่งยืนขององค์กรการเงินชุมชน องค์ความรู้เหล่านี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและยกระดับการจัดการองค์กรการเงินชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัยและการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 1 การจัดการการจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2540). *ประวัติและพัฒนาการสหกรณ์ไทย*. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2563). *นวัตกรรมทางการเงินเพื่อการพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก*.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2562). *รายงานการเข้าถึงบริการทางการเงินของประชาชนไทย*.
- ประเวศ วะสี. (2559). *การพัฒนาประเทศกับพลังชุมชน*. สำนักสื่อสร้างสุข.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2561). *รายงานสถานการณ์องค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทย*.
- สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2560). *บทบาทกองทุนหมู่บ้านกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก*.

อเนก นาคะบุตร. (2556). *เศรษฐกิจชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

OECD. (2018). *Innovation policies for inclusive growth*. OECD Publishing.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations.

Uphoff, N. (1986). *Loco institutional Development*. Cornell University.